

Boeken

Maar weinig economen kunnen als romanpersonage een gooi doen naar eeuwige roem. Jan Pen is deze eer te beurt gevallen als de figuur Tabe Pap in W.F. Hermans' sleutelroman *Onder professoren*. Opvallend is dat Tabe Pap in het literaire universum van Hermans, waarbij Groningse academici niet bepaald hoog staan aangeschreven, er niet eens heel slecht van afkomt; hij wordt weliswaar enigszins clownesk, maar vooral sympathiek neergezet. Dit clowneske is altijd verbonden geweest aan Jan Pen en op de Rijksuniversiteit Groningen doen nog steeds allerlei *larger than life*-verhalen over hem de ronde. Vaak inderdaad zeer grappig, maar ze doen hem als econoom tekort. Jan Pen behoort namelijk zonder enige twijfel tot de grote economische erflaters van de twintigste eeuw. Samen met de door hem

bewonderde Jan Tinbergen behoorde hij tot die economen die in de naoorlogse periode een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan het economisch denken in ons land en daarbuiten. In het geval van Jan Pen betreft het vooral het bekend maken en toepassen van het gedachtegoed van Keynes. In de vele drukken die zijn boek *Moderne economie* beleefde (later ook als *Macro-economie* verschenen) probeerde hij zo goed mogelijk Keynes uit te leggen. Hij had hierbij, volgens eigen zeggen, vooral de 'geïnteresseerde huisvrouw' voor ogen. Hij kon niet alleen goed uitleggen (de kortste uitleg van Keynes door Jan Pen: 'elke prijs is ook inkomen'), maar hij schreef ook buitengewoon vlot en helder waardoor zijn invloed extra toenam. Naast dit populariserende werk verrichtte hij overigens ook gewoon wetenschappelijk onderzoek; hij publiceerde over loononderhandelingen in *The American Economic Review*, zijn proefschrift werd uitgegeven bij Harvard University Press, en zijn boek over inkomensverdeling is een klassieker (Wolfson, 1990).

In de bundel *Vandaag staat niet alleen* (naar een dichtregel van K.L. Pol, oprichter van *Hollands Maandblad*), zijn artikelen gebundeld die Jan Pen voor dit maandblad schreef. Deze gaan minder dan zijn columns voor *Het Parool* over de economische waan-van-de-dag, maar hebben een veel meer essayistische inslag, wat ze ook nu nog erg interessant maakt om te lezen. Al vroeg ontdekte Jan Pen dat hij goed de pen kon hanteren en dat is inderdaad zichtbaar in deze bundel. De stukken zijn duidelijk met plezier geschreven. Hij streefde naar een luchtige stijl, in reactie op het – volgens hemzelf – hermetische proza

Auteur **Jan Pen**

Titel **Vandaag staat niet alleen. De beste essays van Jan Pen uit Hollands Maandblad**

Uitgever **Nieuw Amsterdam**

STEVEN BRAKMAN

Hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Groningen

HARRY GARRETSSEN

Decaan en hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Groningen

van Menno ter Braak, en de stukken getuigen daarvan. Voor de lezer wordt het snel duidelijk dat Pen inderdaad tot de economische erflaters van de tweede helft van de twintigste eeuw behoort, zonder dat hij dat zelf overigens nadrukkelijk zegt. Hij haalt herinneringen op aan het gezamenlijk wetenschappelijk onderzoek dat hij deed met bijvoorbeeld Tinbergen, en hoe zijn ideeën over de inkomensverdeling zich ontwikkelden in de discussies met Tinbergen. En passant vertelt hij over de moeilijkheden die Tinbergen ondervond na de Tweede Wereldoorlog omdat hij in de oorlog was blijven publiceren; verder was het voor hen beiden in ideologisch opzicht beter om bepaalde onderwerpen te laten rusten, vooral als het ging over het communisme of Israël. Maar er staan ook essays in van een minder economisch karakter, zoals over 'Liberalen en Liberalen', waarin hij verschillende

stromingen van het liberalisme tegen het licht houdt. Of over 'Kun je vrienden zijn met journalisten?', over zijn ervaringen met journalisten. In zijn geval was dit vaak een moezame relatie die hij voor een belangrijk deel aan zijn ongeduldige aard toeschreef. Altijd weet hij deze stukken een verrassende draai te geven – 'Wiens plagiator had ik willen zijn?' is daarvan een mooi voorbeeld. De aanleiding van het stuk is de affaire René Diekstra, maar Pen slaat het 'schande, mag niet' snel over en ziet in de plagiator tevens een zoektocht naar geestverwantschap. Hij zou bijvoorbeeld 'de meeste stukken van Renate Rubinstein graag geschreven willen hebben' en ook Yvonne Kroonenberg en Jaap van Heerden komen in aanmerking om overgeschreven te worden.

De stukken van Jan Pen met een meer persoonlijk karakter vinden eveneens een plek in de bundel. Over zijn beroerte schrijft hij openhartig, en ook over het feit dat hij in de oorlog de loyaliteitsverklaring heeft ondertekend, doet hij niet geheimzinnig. In zijn geval was dit waarschijnlijk vooral een praktische oplossing om te kunnen blijven studeren (hij nam overigens ook joodse onderduikers op in zijn huis).

Een mooie bundel, en zijn stijl en inventiviteit maken deze rijke verzameling een plezier om te lezen.

LITERATUUR

Wolfson, D.J. (1990) Jan Pen als econoom. *ESB*, 75(3783), 1060–1065.